

Asia: VN/11505/2020

Lausuntopyyntö toimeentulotukilain uudistamista valmistelleen työryhmän mietinnöstä

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Työryhmän esitys siitä, että asiakkaan aseman parantamiseksi selkeytetään, miten ja miltä osin perustoimeentulotukeen sovelletaan sosiaalihuollon asiakaslain säännöksiä ja sosiaalihuollon oikeusperiaatteita, on kannatettava. Tällä hetkellä vaikuttaa siltä, että Kela ei kykene taipumaan kaavamaisesta etuusratkaisusta toimeentulotukisäännösten edellyttämään yksilölliseen kohtuullisuus- ja tarpeellisuusharkintaan. Myös perustoimeentulotuki edellyttää yksilöllistä harkintaa ja yksilöllisten olosuhteiden ja elämäntilanteen selvittämistä ja arviointia.

Eryteisesti ehdotus siitä, että takautuvan laskelman tekemisestä säädettäisiin selvemmin, on kannatettava. Tämän hetken kokemusten mukaan edes sosiaalityöntekijän lausunto tai asiakkaan vakava sairastuminen eivät ole menneet Kelassa läpi takautuvan laskelman tekemiseksi.

Työryhmä ehdottaa Kelalle mahdollisuutta myöntää tukea myös vähäisen kotitalouskohtaisen ylijäämän tilanteissa. Tämä on erittäin kannatettavaa. Huomioida tulee myös se seikka, ettei asiakas kykene pienellä tuloylijäämällä usein hankkimaan hänelle välttämätöntä asiaa, kuten vaikkapa lämmitysöljyä, silmälasia tai hammasproteeseja. Näissä tilanteissa Kelan on kyettävä tuloylijäämän sijaan näkemään asiakkaan kokonaistilanne, myös osamaksusitoumuksen myöntämisestä tulisi tulla Kelassa arjen käytäntö.

Ehdotus siitä, että laissa tai sen perusteluissa määriteltäisiin, että sosiaalihuollon lausunto tulisi ottaa päätöksenteon lähtökohdaksi, josta poikkeamiseen pitäisi olla selkeä syy, on erittäin kannatettava.

Kelan ja kuntien yhteistyöhön kehitettyjen uusien toimintamallien käytön laajentaminen on kannatettavaa. Erityistä huomiota haluamme kuitenkin kiinnittää entistä entistä tehokkaampaan tiedottamiseen, neuvontaan, ohjaamiseen sekä palvelupisteiden saavutettavuuteen:

- Milloin asiakas hakee kiireellistä toimeentulotukea, toimeentulotukilain mukaan päätös toimeentulotuesta on tehtävä käytettävissä olevien tietojen perusteella samana tai viimeistään seuraavana arkipäivänä hakemuksen saapumisesta. Tässä tehtävässä Kela on auttamattomasti epäonnistunut. Kiireellinen käsittely ei voi tarkoittaa sitä, että asiakas ohjataan kiireellisessä asiassa suoraan sosiaalitoimeen, ilman että hän on saanut asiaansa Kelassa edes käsitteilyyn.

- Neuvonta ja ohjaus on epäonnistunut, ilmeisesti Kelan työntekijät eivät ole saaneet riittävästi koulutusta asiassa. Olemme joutuneet sosiaalitoimessa tilanteisiin, että olemme toimittaneet Kelaan sen oman etuusohjeen ja korostaneet siitä asiat, joiden mukaan Kelan olisi päätös tehtävä, kun asiakasta on neuvottu virheellisesti.

- Ennen perustoimeentulotuen siirtymistä Kelaan, perustoimeentulotuen myöntäminen oli lähipalvelua. Asiakas tavoitti asiaa käsittelevän viranomaisen oman asuinkuntansa alueelta. Kela on alkanut sulkea toimipisteitään, eikä perustoimeentulotuki ole enää yhdenvertaisesti kaikkien kansalaisten saatavilla. Kela ei ole ottanut toiminnassaan huomioon erityisen tuen tarpeessa olevia asiakkaita. Palvelupisteitä on suljettu, lähin paikka, jossa voi asioida henkilökohtaisesti, voi olla kymmenien, jos ei sadan kilometrin etäisyydellä. Meillä on yhteiskunnassa edelleen täysivaltaisia kansalaisia, jotka eivät syystä tai toisesta osaa tai pysty kirjoittamaan, eivät omista puhelinta saati tietokonetta, heillä voi olla heikko liikuntakyky, ei ole kulkuneuvoa tai ylipäätään varaa kulkea kaukana sijaitsevaan toimipisteeseen. Jokaisella tulee kuitenkin olla oikeus hakea perustoimeentulotukea. Perustuslain 19 §:ssä on säädetty jokaiselle kuuluva oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon. Perustuslaissa ei sanota, että jokaisella, joka omistaa puhelimen, tietokoneen, auton tai kykenee täyttämään kirjallisen toimeentulotukihakemuksen, on oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon. Kelan toiminta on tällä hetkellä perustuslain vastaista ja eriarvoistavaa. Ne kansalaiset, jotka apua tai tukea tarvitsevat eniten, saavat sitä vähiten. Olemme antaneet asiasta Kelaan palautetta, vastauksena saimme, että tällaiset henkilöt tarvitsevat muutenkin sosiaalitoimen apua. Onko siis kuitenkin niin, että vaikka muutoksen oli tarkoitus vapauttaa sosiaalitoimen resursseja toimeentulotukikäsitteystä muuhun sosiaalityöhön, on Kela loppujen lopuksi kuitenkin vienyt nuo resurssit itselleen, sillä ei kykene hoitamaan sille annettua tehtävää, vaan tarvitsee sosiaalitoimen kuitenkin sitä tehtävää hoitamaan? Tämä voidaan nähdä myös siten, että Kela siirtää työtä, vastuuta ja kustannuksia kuntien tai tulevien hyvinvointialueiden harteille.

Haluamme kiinnittää huomiota myös työryhmän esittämiin muihin toteuttamisvaihtoehtoihin. Tosiasia on, että malli, jossa kaksi viranomaista toimeenpanee yhtä tukea, on ongelmallinen. Selkeä ongelma on myös se, ettei Kela ole sisästänyt eikä osoittanut toiminnassaan sitä, että perustoimeentulotuki on osa sosiaalihuoltoa. Näin ollen kannatamme työryhmän esittämää toteuttamisvaihtoehtoa, jossa yksi viranomainen toimeenpanee yhtä tukea ja toimeentulotuki siirtyisi täysin hyvinvointialueiden vastuulle. Työryhmä esittää näissä eri vaihtoehdoissa, että

asiakkaat jaettaisiin asiakkuuden perusteella niihin, joiden asia käsitellään yksinkertaisemmassa etuusprosessissa ja niihin joiden asian käsittelyssä tarvitaan laajempaa sosiaalihuollon asiantuntemusta. Koska Kela on epäonnistunut erityisen tuen tai palvelun tarpeessa olevien asiakkaiden palvelemisessa, olisi loogista, että sosiaalihuolto jakaisi asiakkaat joko sosiaalihuollon ja Kelan kesken, tai vaihtoehtoisesti sosiaalihuollon ja hyvinvointialueen oman, kevyemmän etuuskäsittelyn yksikköön. Tätä vaihtoehtoa tulisi selvittää pidemmälle.

Rantamäki Taija
Suupohjan peruspalveluliikelaitoskuntayhtymä - Aikuissosiaalityö